

Nr 53.

Av herr **Gabrielsson m. fl.**, om anslag till Västerbottens läns hembygdsförening.

Under punkt 247 i den till riksdagens behandling överlämnade statsverkspropositionen rörande utgifter under åttonde huvudtiteln har Kungl. Maj:t på hemställan av statsrådet och chefen för kungl. ecklesiastikdepartementet föreslagit riksdagen att dels till Norrlands kulturhistoriska museum i Härnösand, dels till Norrbottens läns hembygdsförening såsom extra anslag anvisa 4,000 kronor för undersökningar rörande lapskt folkliv och lapskt språk. Otvivelaktigt är det av betydelse, att dessa forskningar, som redan förut av statsmakterna understötts, fullföljas, medan möjlighet ännu finnes att ur de kvarvarande resterna av en kanske utdöende kultur skapa en möjligast trogen bild av densamma. Anslaget synes därför allt fortfarande böra utgå. Det synes emellertid vara ej mindre viktigt, att även andra områden av en redan försvunnen eller på grund av tidens nivellerande krafter under omvandling varande kultur göres till föremål för vetenskapligt forskningsarbete.

I en såsom bilaga till denna motion fogad avskrift av en till Kungl. Maj:t ställd framställning har Västerbottens läns hembygdsförening anhållit om ett anslag av 4,000 kronor för arkeologiska och etnografiska forskningar samt för undersökningar rörande det västerbottniska landsmålet. Alla de myndigheter, som hörts över denna framställning, hava, såsom av bifogade avskrifter ävenledes framgår, livligt tillstyrkt densamma. Det oaktat har den ej föranlett någon framställning från Kungl. Maj:t om anslag, förmodligen av den anledningen att den, ehuru till Kungl. Maj:t ingiven redan i december 1925, först den 5 innevarande månad, då statsverkspropositionen redan föredragits, varit föremål för behandling.

Då framställningen emellertid synes väl grundad och vunnit alla sakkunnigas gillande, hemställa vi,

att riksdagen ville besluta anvisa ett extra anslag å 4,000 kronor för budgetåret 1927—1928 att utgå till Västerbottens läns hembygdsförening för arkeologiska och etnografiska forskningar samt undersökningar rörande västerbottniskt landsmål att användas i huvudsaklig överensstämmelse med den av föreningen i dess underdåniga skrivelse av den 3 december 1925 framlagda plan.

Stockholm den 18 januari 1927.

Nils Gabrielsson.

Ewert Jonsson.

J. A. Stenberg.

*Av avskrift.***Bilaga 1.**

Till Konungen.

Ett av de mest utmärkande dragen i nutidens kulturella arbete utgöres av utforskandet av gångna tiders såväl andliga som materiella odling, deras förutsättningar och hjälpmedel. Som ett uttryck för detta intresse uppstodo för en mansålder sedan eller mera runt om i landet, och även i Västerbottens län, föreningar av intresserade personer, som upptogo dessa forskningar på sitt program samt bildade små muséer, i vilka under forskningsarbetet funna, arkeologiskt eller etnografiskt intressanta föremål skulle sammanföras. Från denna ringa början, då endast ett fåtal med öppna ögon för vad saken gällde tog del i arbetet, har sedan under årens lopp en stark rörelse vuxit fram, som framträder med starka anspråk å ena sidan på vetenskapligt noggranna undersökningar av bygderna och deras befolkning och å andra sidan ett tillgodogörande av forskningarna, ej endast för de närmast intresserade och vetenskapen, utan även för bygden själv. Såväl staten som lokala myndigheter och sammanslutningar hava — vilket med glädje och tacksamhet skall antecknas — visat alltmer ökad förståelse för dessa krav.

Genom en mångfald av sammanstötande tillfälligheter, såsom avsides belägenhet, brist på inre initiativ och därav följande brist på lämpliga, arbetande krafter, avsaknad på det förberedande stadiet av nödigt ekonomiskt understöd från lokalt håll m. m., finnes det ännu stora delar av vårt land, som blivit ett slags styvbarn beträffande denna hembygdsforskning. Bland dessa intager tyvärr Västerbottens län en av de mest undanskymda platserna.

För att avhjälpa denna brist i kunskapen om hembygden har Västerbottens läns hembygdsförening ansett sig böra hos Eders Kungl. Maj:t göra en underdånig framställning om ett anslag på 4,000 kronor för att lämna föreningen möjlighet till bedrivande av hembygdsforskningar enligt en här nedan framlagd plan.

Innan hembygdsföreningen övergår till att framlägga denna plan, vill föreningen såsom en oundgänglig förutsättning för planens genomförande framhålla nödvändigheten av att de vetenskapligt intresserade, som företräda de olika forskningsområden, inom vilka enligt föreningens mening undersökningar böra bedrivas, välvilligt vilja biträda föreningen i dess strävan genom att till förfogande ställa de vetenskapligt utbildade män, utan vilka ett framgångsrikt arbete icke är möjligt.

Det forskningsområde, som enligt hembygdsföreningens mening först och främst bör göras till föremål för ingående undersökningar, är den svenska kulturens utveckling i länet. Föreningen har visserligen tidigare haft tanken riktad på möjligheten av ett närmare utforskande av den lapska kulturen i länet men lagt planer i denna riktning tillsviðare åsido, då undersökningar inom detta område redan bedrivits och bedrivas av hembygdsföreningen i Härnösand.

Enligt den plan, som föreningen anser böra läggas till grund för ett av staten understött forskningsarbete i nu angiven riktning, böra undersökningarna bedrivas på tre linjer: förhistoriska, etnografi och landsmål, dock under intimt samarbete mellan forskarna inom de olika vetenskapsgränarna.

En fullständig och systematisk bedriven undersökning av länet i nu be-

rörda avseenden bör framgå längs efter de olika älvdalarna, vilka uppenbarligen och helt naturligt utgjort inkörsportarna från den till länet utifrån kommande svenska odlingen. Ett efter dessa linjer lagt arbete kräver för sitt genomförande lång tid och det synes därför vara av vikt att först utvälja de älvdalar, inom vilka, såvitt man nu kan bedöma, intresseväckande resultat kunde förväntas vara att vinna. Ett sådant område synes Vindelälvens dalgång vara. Trots att undersökningarna, såsom redan nämnts, icke äro avsedda att inrikta sig på lapsk etnografi och lapskt språk måste uppmärksamheten även vara riktad på dessa företeelser, enär just Vindelälvens dalgång inom lappmarkerna en gång i forntiden synes hava utgjort gränsen mellan lappar och svenskar. Här böra alltså intressanta forskningsresultat kunna väntas, ej minst på det *arkeologiska* området. Det är icke uteslutande den s. k. nybyggarekulturen, som avses med dessa forskningar. Kring nedre Vindelälven ligger otvivelaktigt en av det inre Västerbottens bredaste och rikaste bygder. Den förhistoriska undersökningen har i denna dalgång några ypperliga spår att utgå ifrån, nämligen vid nedre Laisälven anträffade vikingatidsgravar, som sägas vara av mycket stort intresse. Med undantag av några nyligen inom länet i Vilhelmina socken påvisade äro de de enda inom hela Lappland, som tyda på svensk bosättning inom området under förhistorisk tid. Uppetter övre Vindelälven från Sorsele och upp mot Gausträsk finnas dessutom kända men aldrig undersökta stenåldersboplatser av en för dessa fjälltrakter egenartad typ. För ordnande av personfrågan för dessa forskningar har föreningen vågat hoppas på medverkan av riksantikvarien och statens historiska museum.

En allsidig, *etnografisk* undersökning av den svenska kulturen i en västerbottnisk äldval torde ur forskningssynpunkt få anses synnerligen trängande. Systematiska forskningar i detta avseende hava icke tidigare blivit utförda inom länet. Den starka nydaningen inom dessa bygder gör emellertid, att det får anses vara i sista stund, som något skall kunna göras inom denna forskningsgren.

Under ledning av intendenten Sig. Erixon vid nordiska museet hava en del hus- och byundersökningar gjorts inom länet. Från nordiska museet har också på begäran av föreningen uppsänts en yngre forskare för att ordna föreningens etnografiska samlingar i Umeå. Enligt vad föreningen tror sig veta är också nordiska museet livligt intresserat av systematiska undersökningars upptagande i Västerbottens län. Föreningen har därför trott sig kunna hoppas på en välvillig medverkan från detta håll för erhållande av lämplig vetenskaplig kraft till undersökningarnas bedrivande.

Beträffande det *språkliga* området har Västerbottens län på ett tidigare stadium varit föremål för livliga forskningar. Sedan dylika börjat bedrivas efter nya principer, har dock all hithörande verksamhet i länet gått starkt tillbaka. För närvarande arbetar dock änyo en därifrån härstammande vetenskapsman på utforskandet av sin hembygds dialekter, nämligen fil. lic. Seth Larsson, och om medel kunna ställas till förfogande, torde han kunna påräknas till här planerade arbeten. Då han emellertid inriktat sitt arbete på kusttrakternas dialekter, torde han lämpligen böra fortsätta på detta område, varvid dock kanske borde iakttagas, att hans uppteckningar gjorts även etnografiskt fruktbarande, d. v. s. att de koncentrerade sig på upptecknandet av ord och uttryck, som belysa vissa näringsgrenar eller yrken. Inom lappmarkerna åter har den mångkunnige f. d. läraren vid Skytteanska skolan O. P. Pettersson, bland annat för utforskandet av lappmarkernas nyttiga gärningar, även gjort storartade in-

samlingar för svenska folkmål. Hans stora ordbok över Vilhelminamålet torde få anses utgöra ett framstående prov på hans förmåga i detta avseende. Det borde enligt föreningens åsikt beredas honom tillfälle att fortsätta sina landsmålsarbeten inom länets södra fjälltrakter men därjämte även att i samband med (eller möjligen efter avslutandet av) de etnografiska forskningarna i Vindeldalen göra den med dessa undersökningar förbundna nödiga ordinsamlingen samt för övrigt en översikt av det gängse målet därstädes.

I en plan för de ovan skisserade undersökningarna bör ingå, att de äro avslutade under det räkenskapsår, för vilket anslaget utgår och i så god tid, att resultaten, som skola insändas i form av rapporter från de olika fältundersökningarna, kunna inarbetas i den redogörelse, som föreningen torde bliva ålagd att lämna för medlens användning. Rörande medlens fördelning mellan de olika forskningsgrenarna har föreningen trots det vara lämpligt, att hälften lämnas till etnografiska forskningar och att den andra hälften lika fördelas mellan de arkeologiska och språkliga.

För att de institutioner, vilkas yttranden Eders Kungl. Maj:t torde komma att infordra med anledning utav denna föreningens framställning, skola vara i tillfälle att uttala sig även angående dispositionen av det under arbetet insamlade materialet, vill föreningen slutligen redogöra för, huru enligt dess mening borde förfaras med detsamma. Detta, såväl det det skriftliga som annat, bör i första hand tillföras Umeåmuseet. Rörande skriftligt material i form av uppteckningar direkt från folket självt synes det vara lämpligt, att en utskrift därav inom rimlig tid lämnas föreningen under det att originalet stannar i upptecknarens händer. Tagna fotografier och uppgjorda ritningar av olika slag böra i kopior också inlämnas till Umeåmuseet, så framt ej särskild överenskommelse träffas om plåtar och original till ritningar. Anteckningar, som äro av mer subjektiv art, t. ex. grävningsprotokoll, tekniska utredningar m. m. böra i mån, som ske kan, inarbetas i rapporterna men eljest sparas till den mer omfattande redogörelse, som varje undersökare bör vara skyldig att publicera, varvid den frivilliga överenskommelsen bör få bestämma, var publicerandet skall försiggå — om i föreningens årsbok eller annorstädes — i vilket senare fall ett lämpligt antal separat bör tillhandahållas föreningen. I de fall, då samarbete, även ekonomiskt, med annat museum eller annan institution beträffande fältundersökningar ägt rum, bör det ankomma på överenskommelse mellan hembygdsföreningen och denna deltagare, huru med materialet skall förfaras.

Under åberopande av vad Västerbottens läns hembygdsförening sålunda anfört och under framhållande därjämte utav den fara för förstörelse av nu förefintligt material, som ett uppskov med arbetet kan medföra, får Västerbottens läns hembygdsförening härmed i underdånighet anhålla, det täcktes Eders Kungl. Maj:t bevilja föreningen ett anslag av 4,000 kronor för verkställande av arkeologiska, etnografiska och språkliga undersökningar inom Västerbottens län.

Umeå den 3 december 1925.

Underdånigst:
för Västerbottens läns hembygdsförening:
NILS G. RINGSTRAND.

Avskrift.

Bilaga 2.

U n d e r d å n i g t u t l å t a n d e .

Planerna för de arbeten, som Västerbottens läns hembygdsförening har för avsikt att igångsätta, om nödiga anslag kunna erhållas, hava i vad angår de etnografiska undersökningarna blivit uppgjorda i samråd med nordiska muséet. Nordiska museets nämnd får sålunda, under uttalande av sin fulla anslutning till de synpunkter och önskemål, som framförts av Västerbottens läns hembygdsförening, förklara att nordiska muséet är berett att tillmötesgå hembygdsföreningens önskan om samarbete vid de planerade etnografiska undersökningarna; och får nämnden vidare, under förutsättning att de uppgjorda planerna i vad avser de arkeologiska undersökningarna gillas av vederbörlig vetenskaplig myndighet, för sin del i underdånighet tillstyrka nådigt bifall till Västerbottens läns hembygdsförenings anhållan om ett statsanslag av 4,000 kronor.

Stockholm den 30 december 1925.

Underdånigst:

I. GUST. CLASON.

Gustaf Upmark.

Av avskrift.

Bilaga 3.

Till kungl. vitterhets-, historie- och antikvitets akademien.

På riksantikvariens begäran får antikvariska nämnden härmed avgiva utlåtande rörande en till akademien av Kungl. Maj:t remitterad anhållan från Västerbottens hembygdsförening om ett anslag av 4,000 kronor för verkställande av arkeologiska, etnografiska och språkliga undersökningar inom Västerbottens län.

Då de ändamål, för vilka anslag begäras, äro synnerligen behjärtansvärda — det gäller ett mycket stort, hittills i skymundan hållet forskningsområde, där föreningen önskar specialisera sig på den gamla svenska kulturen, under det att institutioner i Luleå och Härnösand övertaga lappforskningen — då vidare forskningsplanen är väl uppgjord — på initiativ av och med bistånd från statens historiska museum — samt då lämpliga forskare kunna påräknas, vill nämnden för sin del förordna, att akademien livligt tillstyrker bifall till Västerbottens hembygdsförenings anhållan om anslag med de villkor om redogörelses insändande och det inkommande materialets fördelning, som hembygdsföreningen själv föreslagit, varvid tillfälle bör beredas akademien att granska och fastställa den blivande arbetsplanen.

Stockholm den 12 januari 1926.

OTTO JANSE.

OSCAR ALMGREN.

T. J. ARNE.

Rätt avskrivet: betygar å tjänstens vägnar:

I. A. Hedenlund.

*Avskrift.****Bilaga 4.*****U t l å t a n d e.**

Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien, som i ärendet inhämtat i avskrift bifogade yttrande av sin antikvariska nämnd, får livligt tillstyrka bifall till förevarande ansökan.

Stockholm den 7 september 1926.

Underdånigst:

HENRIK SCHÜCK.

Otto Frödin.

I. A. Hedenlund.

Att förestående 4 avskrifter äro lika lydande med här förvarade handlingar betygar

Stockholm och ecklesiastikdepartementet den 17 januari 1927.

Ex officio:

Ernst Törnell.